

Сутність і роль обігового капіталу, ефективність його формування та використання не залишилися поза увагою економічної науки. Про різні аспекти управління обіговими коштами та активами йдеться у роботах таких вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, як М.І. Баканов, І.О. Бланк, Є.Р. Брігхем, Н.Ю. Брюховецька, Н.О. Власова, В.В. Ковальов, Б. Коллас, Л.А. Лахтіонова, Л.О. Лігоненко, Т. Манесс, Л.О. Омелянович, Л.М. Павлова, С.Ф. Покропивний, Є.С. Стоянова, Н.М. Ушакова, Д. Хорн, Л. Фрейзер.

Висновки. Проблемні питання ефективного управління обіговим капіталом розглядають окремі зарубіжні і вітчизняні вчені-економісти. Водночас залишаються ще недостатньо дослідженими науково-методичні засади формування та розвитку системи управління обіговим капіталом підприємств. Найважливішими теоретичними та прикладними аспектами, що потребують подальшого розроблення, є виявлення змін і резервів, що склалися у структурі обігового капіталу та операційного циклу, методики оцінювання їхнього впливу на відтворювальні процеси підприємств, розроблення заходів щодо формування та вдосконалення системи управління обіговим капіталом і визначення її ефективності. Заслуговує на увагу також необхідність врахування як специфіки функціонування окремих компаній (особливо із швидким оборотом капіталу) так і оперативного й адекватного реагування на мінливу ринкову кон'юнктуру.

Вирішення окресленого кола проблемних питань пов'язане з необхідністю побудови цілісної системи управління обіговим капіталом, яка дасть змогу на основі систематизованої інформації приймати адекватні сучасним умовам рішення з підвищення ефективності діяльності підприємства. Вивчаючи цю тему, можна зробити висновок, що діагностика управління обіговим капіталом підприємства відіграє важливу роль. Оскільки враховує можливість дії всіх факторів, що є, по суті, стрижневим елементом управління обіговим капіталом підприємства. Ефективне використання обігового капіталу як важеля зміцнення фінансової стійкості підприємства ґрунтується на оптимальному поєднанні суперечливих цілей.

Література

1. Гудима Т.І. Оборотно-капітальний оборот підприємства як економічної категорії / Т.І. Гудима // *Перехідні економічні системи* : зб. наук. праць [студ., аспір. і викл.]. – Львів : Вид-во ЛКА. – 2007. – Вип. 9. – С. 370-371.
2. Бідюк С.С. Політична Економія : консп. лекцій / С.С. Бідюк, В.С. Полівчак. – Бережани, 2005. – 268 с.
3. Чернов В.І. Нормування праці / В.І. Чернов, Є.І. Оленіч. – К. : Вид-во КНЕУ, 2000. – 236 с.

Дуда С.Т., Андрушків І.М. Діагностика управління оборотним капіталом підприємства

Рассмотрены методология управления и принципы управления оборотным капиталом, а также отдельные аспекты и стадии процесса управления. Особое внимание уделено рассмотрению построения целостной системы управления оборотным капиталом, которая позволит принимать адекватные современным условиям решения по повышению эффективности деятельности предприятия.

Ключевые слова: оборотный капитал, управление оборотным капиталом предприятия, процессные подходы.

Duda S.T., Andrushkiv I.M. Diagnosis of working capital management company

The paper deals with the methodology of principles of working capital management company. Also covers some aspects and stages of the management process. Particular attention is paid to the consideration of building an integrated system of management of working capital, which will take appropriate modern conditions to improve the efficiency of the enterprise.

Keywords: working capital, working capital management company, the process approach.

УДК 658.152:061.5

*Доц. С.Т. Дуда, канд. екон. наук;
магістрант О.М. Якимів – Львівська КА*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто поняття основних фондів підприємства, його класифікація, завдання аналізу стану та ефективності використання основних фондів, резерви підвищення та теоретичні основи ефективності використання основних фондів підприємства. Запропоновано напрями та шляхи зростання ефективності використання основних фондів підприємства.

Ключові слова: матеріально-технічна база торговельного підприємства, основні фонди торговельного підприємства та ефективність використання основних фондів торговельного підприємства.

Актуальність теми. У сучасних умовах господарювання діяльність будь-якого підприємства не може здійснюватись без основних фондів, які формують матеріально-технічну базу підприємства, забезпечують умови ефективної економічної діяльності. Оскільки економічна діяльність підприємств в Україні відбувається в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів, це зумовлює необхідність раціонального використання наявних у них основних фондів. Отже, перед підприємствами постають завдання – досягнення підвищення ефективності використання наявних основних фондів, а саме підвищення рівня інтенсивного їх використання.

Як свідчить огляд наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, теоретичні та методологічні підходи до проблеми формування та раціонального використання основних фондів торговельного підприємства розроблені недостатньо. Недостатньо висвітленими залишаються питання щодо сутності основних фондів, її класифікації, технічного стану основних фондів і шляхів підвищення ефективності використання основних фондів. Отож, можна стверджувати, що тема дослідження є актуальною.

Аналіз досліджень. В економічній літературі вивчення питань оцінювання ефективності використання основних фондів привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Теоретичні та практичні аспекти ефективності використання основних фондів, а також дослідження проблем ефективності використання основних фондів розглянуто в роботах: А.А. Мазаракі [3], В.С. Марціна, В.С. Журавського, А.А. Фастовця [6], А.Д. Шеремета, С.Ф. Покропивного [4], О.М. Алімова, А.Н. Федоріщева, Г.В. Савицької [5], М.Г. Чумаченко та ін.

Мета дослідження – оцінити ефективність використання основних фондів торговельного підприємства, запропонувати шляхи та напрями ефективного використання основних фондів.

Виклад основного матеріалу. Для здійснення будь-якої господарської діяльності необхідні предмети праці та засоби праці. Сукупність засобів праці, якими розпоряджається підприємство, складає його основні фонди.

Основні фонди безпосередньо беруть участь у виробничому процесі або якимось чином сприяють його здійсненню (будівлі, споруди, обладнання, виробничий і господарський інвентар та інші основні фонди). На підприємствах сукупність застосовуваних засобів праці набуває економічної форми основних виробничих фондів. Основні фонди – одна з найважливіших частин і засобів виробництва [7].

На нашу думку, основні фонди – це засоби виробництва, які безпосередньо беруть участь в обслуговуванні виробництва, при цьому протягом тривалого часу зберігають свою натуральну форму і переносять свою вартість на готовий продукт частинами в міру їх зношення. В економічній літературі існує багато пояснень терміна "основні фонди". На думку В. Бабича, основні фонди – це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері й вартість яких поступово зменшується через фізичне та моральне спрацювання [1].

Покропивний С. визначає основні фонди як засоби праці, які мають вартість; функціонують у виробництві тривалий час у своїй незмінній споживчій формі; їх вартість переноситься конкретно працею на вартість продукції, що виробляється (на платні послуги) в міру зношення [4]. Згідно із Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств", під терміном "основні фонди" розуміють матеріальні засоби, що використовують у господарській діяльності підприємства впродовж періоду, який перевищує 365 календарних днів від дати їх вводу до експлуатації, і вартість яких поступово зменшується через фізичний або моральний знос [3].

Однак у класичному політекономічному визначенні важливим фактором є те, що основні фонди беруть участь у виробничому процесі багаторазово й переносять свою вартість на готовий продукт частинами. Відповідно до цього, класифікація основних фондів поділяється за:

- характером використання (виробничі та невиробничі основні фонди);
- цільовим призначенням (будівлі та споруди; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти та інвентар);
- участю у виробничому процесі (пасивні та активні основні фонди);
- належністю до підприємства (власні та орендовані основні фонди);
- станом фактичного використання (основні фонди, що використовуються в основній господарській діяльності; основні фонди, що здані в оперативну оренду або лізинг; основні фонди, що тимчасово не використовуються);
- джерелами фінансування (основні фонди, що внесені до статутного фонду підприємства; основні фонди, що придбані за рахунок власних коштів; основні фонди, що придбані за рахунок довготермінових кредитів; безоплатно отримані основні фонди).

На наш погляд, за характером використання у торгівлі переважають основні виробничі фонди інших галузей, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією товарів (це торгові та складські приміщення, транспортні засоби та устаткування, яке бере участь в обслуговуванні процесів купівлі-продажу товарів, побутове обслуговування, інформаційно-обчислювальне обслуговування тощо) та за участю у виробничому процесі переважають пасивні основні фонди. На відміну від основних виробничих фондів, які обслуговують господарську діяльність підприємства та створюють умови для її успішного здійснення, наявність у торговельного підприємства невиробничих основних фондів призначена забезпечити вирішення соціальних завдань: створення необхідних умов для проживання та відпочинку працівників підприємства та членів сім'ї, підтримку стабільності трудового колективу, покращення умов праці та морального клімату.

За цільовим призначенням у складі основних виробничих фондів торговельного підприємства виділяють такі групи основних фондів: будинки; споруди; передавальні засоби; машини та устаткування, до яких належать силові машини, робочі механізми та устаткування, торговельні автомати, механічне устаткування; контрольно-касові апарати, теплове устаткування тощо; інструмент механізований, немеханізований засоби праці та закріплені до машин інструменти; виробничий інвентар та приладдя, предмети виробничого призначення, устаткування з охорони праці, ємкості для зберігання рідких та сипучих товарів й ін.; транспортні засоби; господарський інвентар; багаторічні насадження [6].

За належністю до підприємства їх поділяють на власні й орендовані основні фонди. До власних основних фондів зараховують ті, які належать певній організації чи підприємству. Вони формуються за рахунок статутного (пайового, акціонерного) капіталу, допоміжного фінансування з відповідних джерел на розширене виробництво, власних прибутків. Орендовані основні фонди не належать певній організації, але на основі договору використовуються в її господарській діяльності.

До діючих основних фондів належать ті, які перебувають в експлуатації, зокрема, які тимчасово не використовуються або здані в оренду іншим підприємствам на договірних засадах. До недіючих належать ті, які перебувають у резерві (у запасі на складі). Отже, для поліпшення використання діючих основних фондів необхідна ефективність їх використання. Від ефективності залежить темп зростання продуктивності праці, обсяг товарообороту та інші показники. Ефективність використання основних фондів – це результат, отриманий у вигляді ефекту, що співвідноситься з витраченими ресурсами [7].

Науковці сформулювали завдання аналізу ефективності використання основних фондів, а саме: встановлення забезпеченості підприємства та його структурних підрозділів основними фондами – відповідність величини, складу і технічного рівня основних фондів потребі в них; визначення обсягів їх росту, оновлення та вибуття; вивчення технічного стану основних засобів; визначення рівня використання основних фондів, аналіз повноти використання торговельної та складської площі; встановлення рівня використання обладнання та його комплектності; визначення впливу використання основних

фондів на обсяг товарообороту та інші економічні та фінансово-господарські показники діяльності підприємства; виявлення резервів зростання фондівіддачі, збільшення обсягу товарообороту та прибутку завдяки покращенню ефективності використання основних фондів підприємства.

Для оцінювання резервів підвищення ефективності використання основних фондів необхідно знати реальний рівень використання основних фондів і конкретні можливості його підвищення. Тому для кращого використання основних фондів використовують інтенсивний та екстенсивний шляхи [2].

Інтенсивний шлях характеризується: удосконаленням приладів, організацією виконання робіт; правильним вибором робочого обладнання та устаткування; впровадженням сучасних, нових технологій. Екстенсивний шлях характеризується: усуненням причин нерівномірної роботи підприємства, що призводить до невикористання обладнання загалом; своєчасним усуненням диспропорцій на підприємстві, що дасть змогу запобігти не запланованим перервам на підприємстві.

Для характеристики використання основних виробничих фондів використовують такі показники: узагальнювальні – застосовуються переважно для характеристики основних фондів на рівні національної економіки; натуральні – застосовуються найчастіше для характеристики основних фондів на підприємствах або в підрозділах. Як відомо, у більшості випадків окремі показники, до яких належать екстенсивне й інтенсивне використання устаткування, не можуть бути застосовані, тому для використання всіх основних фондів потрібно використовувати узагальнювальні показники [7].

Узагальнювальними показниками ефективності використання основних фондів торговельного підприємства є: фондівіддача основних фондів, фондомісткість основних фондів, доходівіддача основних фондів, рентабельність основних фондів, інтегральний показник ефективності використання основних фондів, товарівіддача торговельної площі та складської площі, коефіцієнт використання складського об'єму.

Найважливішим узагальнювальним показником вважається фондівіддача. Цей показник характеризує обсяг товарообороту, який припадає на одну гривню основних фондів, тобто він показує загальну віддачу від використання кожної гривні, витраченої на основні виробничі фонди, тобто ефективність цього вкладення коштів, її зростання дає змогу знижувати обсяг нагромадження й відповідно збільшувати частку фонду споживання.

Не менш важливим показником ефективності використання основних фондів вважається фондомісткість. Цей показник є оберненим до фондівіддачі. У звичайних умовах господарювання фондівіддача має мати тенденцію до зростання, а фондомісткість навпаки – до зниження. Якщо на торговельному підприємстві фондівіддача – низька, а фондомісткість – висока, то підприємство має провести аналіз ефективності використання основних фондів, а також здійснювати активну господарську діяльність, що приведе до зростання фондівіддачі.

Одним із найважливіших узагальнювальних показників, що характеризує економічну ефективність використання основних фондів, є рентабельність (прибутковість) основних фондів [7]. У господарській діяльності рента-

бельність знаходиться як відношення прибутку до середньорічної вартості основних фондів. Розрахований за такою методикою показник зацікавлює підприємство у кращому використанні основних фондів, і загалом у поліпшенні всіх видів ресурсів, і отриманні максимального прибутку за стабільним ризиком. У торгівлі потрібно розробити програми для підвищення рівня рентабельності. На нашу думку, необхідні такі заходи: поліпшення організації праці, більш продуктивне використання обладнання, використання найбільш продуктивної техніки та інші заходи. Тому для того, щоб обладнання було в робочому стані, потрібно проводити щотижневу перевірку стану основних фондів, вчасно виявляти поломки обладнання, здійснювати поточний і капітальний ремонт.

На нашу думку, як ми вже зазначили вище, завданням аналізу стану та ефективності використання основних фондів є: встановлення забезпеченості торговельного підприємства та його підрозділів основними фондами – відповідність величини, складу і технічного рівня фондів потреби в них; визначення обсягів їх росту, оновлення та вибуття; вивчення технічного стану основних засобів; визначення ступеня використання основних фондів, визначення впливу використання основних фондів та інші економічні та фінансові показники діяльності підприємства; виявлення резервів зростання фондівіддачі й товарообороту завдяки покращенню використання основних фондів.

Таким чином, найважливішим показником ефективності використання основних фондів є зростання обсягу товарообороту (обсяг реалізованої продукції). Одним із головних факторів підвищення ефективності використання основних фондів є їх оновлення і технічне вдосконалення. Впровадження досягнень науково-технічного прогресу дає змогу збільшити продуктивність праці робітників, підвищити культуру та безпеку підприємства.

Матеріальною основою науково-технічного прогресу в торгівлі є побудова сучасної матеріально-технічної бази, що забезпечує впровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації окремих процесів і всього технологічного циклу. Розвиток матеріально-технічної бази торгівлі на основі науково-технічного прогресу, ефективне використання торгової мережі та певних приладів, високий рівень організації процесів обслуговування набувають дедалі більшого значення для підвищення культури торгівлі та покращення діяльності сфери торгівлі. Тому одним із шляхів підвищення ефективності використання основних фондів торговельного підприємства є збільшення частки прогресивних інструментів, приладів [8].

Отже, на основі зазначеного вище пропонуємо найважливіші резерви підвищення ефективності використання основних фондів:

- скорочення термінів будівельно-ремонтних робіт; зосередження капітальних вкладень на технічному переоснащенні основних фондів підприємства;
- скорочення витрат часу на проведення інвентаризацій і ремонтів на підприємстві;
- запровадження прогресивних форм обслуговування покупців; всебічний розвиток послуг, які надаються покупцям як у процесі продажу товарів, так і після нього, економічно-соціального напрямку;
- економічно обгрунтоване планування розвитку та розширення мережі оптових баз, складів, магазинів, удосконалення технологічних процесів.

Висновки. Дослідження показали, що основні виробничі фонди становлять основу матеріально-технічної бази торгівлі. На базі їх зростання зростає товарооборот торговельного підприємства, підвищується технічний рівень підприємства.

Щоб використання основних фондів було дійсно економічно вигідним та ефективним, потрібно стежити не тільки за технічним станом, а й залучати до роботи кваліфіковані кадри; запрошувати на роботу спеціалістів із маркетингового відділу; застосовувати сучасні технології; усувати простой; слідкувати за станом, складом та структурою основних фондів; знижувати фондомісткість та підвищувати фондовіддачу; також застосовувати орендоване обладнання у разі ефективного використання основних фондів; запровадити прогресивні форми обслуговування покупців; проводити планування мережі складів, магазинів; оптимізувати витрати часу на проведення ремонтів.

Література

1. Бабич В.В. Бухгалтерський учет на підприємствах малого бізнесу в Україні / В.В. Бабич, Е.И. Свидерский. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – К. : Изд-во ОНПІЛібра, УкрІНТЗІ, 1992. – 403 с.
2. Гринкевич С.С. Ефективність використання основних фондів торговельного підприємства / С.С. Гринкевич // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2006. – Вип. 16.2. – С. 166-167.
3. Мазаракі А.А. Економіка торговельного підприємства / А.А. Мазаракі та ін. – К. : Вид-во "Хрещатик", 1999. – 290 с.
4. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства. – У 2-ох т. / С.Ф. Покропивний. – К. : Вид-во "Хвиля-Прес"; Донецьк, 1995. – 504 с.
5. Савицька Т.В. Аналіз господарської діяльності підприємства / Т.В. Савицька. – Микуличин : Вид-во "Нове видання", 1999. – 256 с.
6. Фастовець А.А. Економіка підприємства : навч. посібн. / А.А. Фастовець. – К. : Вид-во НМЦ, 2000. – 143 с.
7. Чорна І.О. Ефективність використання основних виробничих фондів та розроблення позиції щодо її поліпшення / І.О. Чорна. – 2009. – № 3. – С. 45-55. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nbuv.gov.ua>.

Дуда С.Т., Якимів О.М. Теоретические аспекты оценки эффективности использования основных фондов торгового предприятия

Рассмотрено понятие основных фондов предприятия, его классификация, задание анализа состояния и эффективности использования основных фондов, резервы повышения и теоретические основы эффективности использования основных фондов предприятия. Предложены направления и пути роста эффективности использования основных фондов предприятия.

Ключевые слова: материально-техническая база торгового предприятия, основные фонды торгового предприятия и эффективность использования основных фондов торгового предприятия.

Duda S.T., Yakymiv O.M. Theoretical aspects of estimation of efficiency of the use of capital assets of point of sale enterprise

In the article it is considered concept of capital assets of enterprise, his classification, task the analysis of the state and efficiency of the use of capital assets, backlogs of increase and theoretical bases of efficiency of the use of capital assets of enterprise. Directions and ways of growth of efficiency of the use of capital assets of enterprise are offered.

Keywords: materially is a technical base of point-of-sale enterprise, capital assets of point-of-sale enterprise and efficiency of the use of capital assets of point-of-sale enterprise.

УДК 338.51:336.71

Доц. Н.І. Дуляба, канд. екон. наук;
магістрант І.Б. Зілінська – Львівська КА

УДОСКОНАЛЕННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА – СТРАТЕГІЧНА АЛЬТЕРНАТИВА ЗБІЛЬШЕННЯ ЙОГО ДОХОДІВ

Розглянуто теоретичні засади формування цінової політики підприємства. Зокрема, запропоновано систему корегування цін, реалізація якої націлена не тільки на встановлення оптимального розміру ціни, але й на стимулювання зростання доходів підприємства. Пропоновано запровадити використання такої системи корегування цін на підприємстві під час формування стратегії збільшення доходів.

Ключові слова: ціноутворення, корегування цін, доходи, стратегія.

Вступ. В умовах ринкової конкуренції основною метою діяльності будь-якої підприємницької структури є отримання найбільшого прибутку, що безпосередньо залежить від величини одержуваних доходів. Таким чином, доходи підприємств незалежно від галузі діяльності, форми власності та інших факторів набувають особливо важливого, ключового значення.

В умовах ринкової економіки підприємства отримали змогу самостійно формувати тактику й стратегію свого розвитку. Проте нові умови господарювання, необхідність забезпечення умов для виживання й конкурентоспроможності підприємства зумовлюють потребу в зміні пріоритетів під час розроблення й обґрунтування економічної тактики й стратегії його розвитку, що, своєю чергою, спричиняє необхідність зміни технології обґрунтування планованих і прогнозованих показників фінансово-господарської діяльності.

Вимоги до визначення стратегії розвитку підприємств висувуються, насамперед, ринковою ситуацією, конкуренцією, а також специфікою діяльності. Водночас, на нашу думку, розроблення стратегії розвитку підприємства має починатися з визначення основних орієнтирів комерційної діяльності (так званої філософії бізнесу), виходячи з яких устанавлюється форма реалізації стратегії. Підприємницька філософія у поєднанні з мотиваційною ідеєю визначає основні напрями розвитку підприємства, на основі яких можна висувати ті чи інші пріоритети, завдання, орієнтири, що дають змогу досягти головної мети бізнесу – отримання максимального доходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою визначення стратегічних альтернатив зростання доходів є, з одного боку, дослідження формування доходів. Проблеми визначення поняття доходів та їх класифікації висвітлено в наукових публікаціях багатьох дослідників, зокрема: І.А. Бланка, В.А. Дерія, М.В. Макаренка, В.І. Труханової, О.А. Подолянчук, Ф.Ф. Бутинця, В.І. Блонської, Н.М. Шмиголя, З.В. Задорожного та інших. З іншого боку, важливу роль у розгляді такої проблематики відіграють теоретичні засади стратегічного управління підприємством. Вагомий внесок у розроблення концепції стратегічного управління зробили такі відомі західні та вітчизняні фахівці, як А. Томпсон, А. Дж. Стрікленд, І. Ансофф, О.С. Віханський, З.С. Шершньова, С.В. Оборська, Г.І. Кіндрацька та інші. Таким чином, актуальність теми обумовлена відсутністю врахування в сучасних наукових дослідженнях проблем та напрямів збільшення доходів у стратегічній перспективі через перегляд цінової політики підприємства та необхідністю її розробки.